

Handläggare
Jenny Norling
Telefon: 08-50836266**Till**
Äldrenämnden
17 februari 2026

Insatser utan behovsprövning enligt nya socialtjänstlagen, fas 1

Förvaltningens förslag till beslut

1. Äldrenämnden beslutar att från och med den 1 mars 2026 ska följande insatser tillhandahållas utan individuell behovsprövning och förenas med de villkor som framgår i underlaget¹ för respektive insats:

- Hälsofrämjande samtal
- Stöd vid syn- och/eller hörselnedsättning
- Samtalsgrupp för anhöriga
- Stödsamtal för anhöriga
- Samtalsgrupp med social inriktning för äldre
- Samtalsgrupp för personer med en demensdiagnos eller diagnos kognitiv svikt

2. Äldrenämnden beslutar att från och med den 1 mars 2026 ska följande insatser utan individuell behovsprövning på grund av särskilda skäl undantas från dokumentation av uppgifter som kan röja den enskildes identitet:

- Samtalsgrupp för anhöriga
- Samtalsgrupp med social inriktning för äldre
- Samtalsgrupp för personer med en demensdiagnos eller diagnos kognitiv svikt

3. Äldrenämnden beslutar att från och med den 1 mars 2026 ska följande insatser inte längre tillhandahållas som insatser utan individuell behovsprövning:

- Enskilda stödsamtal utan särskild manual

Sammanfattning

För att en insats ska kunna erbjudas utan behovsprövning krävs enligt socialtjänstlagen att socialnämnden fattar ett särskilt beslut. Enligt likställighetsprincipen i 2 kap. 3 § kommunallagen (2017:725), ska kommunen behandla sina medlemmar lika om det inte finns sakliga skäl för något annat. Eftersom stadens uppgifter enligt socialtjänstlagen fullgörs av såväl stadsdelsnämnderna som

¹ Bilaga 1-6

facknämnderna bör ett sådant beslut omfatta hela stadens socialtjänst.

Äldrenämnden har fått i uppdrag att, inom de ansvarsområden som anges i gällande reglemente för äldrenämnden, KFS 2024:21, föreslå till kommunfullmäktige vilka insatser i bilaga 1 till ärende KS 2025/318 som ska ges utan individuell behovsprövning över hela staden samt eventuella villkor som ska gälla för insatserna. Nämnden har även i uppdrag att utreda och föreslå eventuella undantag från skyldigheten att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet.

Äldrenämnden har inom sitt ansvarsområde också i uppdrag att i kommunfullmäktiges ställe² besluta om att ge en insats utan behovsprövning.

Inom projektet Framtidens socialtjänst har ett omfattande arbete genomförts för att definiera insatsernas innehåll, omfattning och villkor samt om insatsen ska dokumenteras eller är undantagen från dokumentationskrav. Syftet med kartläggningen och utformningen av insatserna är att skapa ett enhetligt och jämlikt utbud i hela Stockholms stad som motsvarar invånarnas behov. Förslaget är därmed både ett led i omställningen till den nya socialtjänstlagen och en förutsättning för att stadens socialtjänst ska kunna erbjuda insatser utan individuell behovsprövning.

Bakgrund

I Stockholms stad genomförs socialtjänstens uppdrag inom stadsdelsnämndernas, äldrenämndens, arbetsmarknadsnämndens och socialnämndens verksamheter. Samtliga nämnder utgör enligt respektive nämnds reglemente socialnämnd vid fullgörande av uppgifter enligt socialtjänstlagen.

För att en insats ska kunna erbjudas utan behovsprövning krävs ett särskilt beslut från socialnämnden. Enligt likställighetsprincipen i 2 kap. 3 § kommunallagen (2017:725), ska kommunen behandla sina medlemmar lika om det inte finns sakliga skäl för något annat. Eftersom socialtjänstens uppgifter utförs både av stadsdelsnämnder och facknämnder bör beslutet omfatta hela stadens socialtjänst.

Kommunfullmäktige har tidigare fattat följande beslut om insatser utan behovsprövning:

- De insatser som stadsdelsnämnderna och socialnämnden redan tillhandahållit utan behovsprövning innan den nya socialtjänstlagen fortsätter att gälla mellan 1 juli 2025 och

31 oktober 2026 på samma sätt som tidigare samt att uppgifter som kan röja en enskilds identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av dessa insatser, förutom insatsen budget- och skuldrådgivning.³

- Äldrenämnden har, inom de ansvarsområden som anges i reglemente för äldrenämnden, KFS 2024:21, i uppdrag att föreslå till kommunfullmäktige vilka insatser i bilaga 1 till ärende KS 2025/318 som ska ges utan individuell behovsprövning över hela staden samt eventuella villkor som ska gälla för insatserna. Nämnden har även i uppdrag att utreda och föreslå eventuella undantag från skyldigheten att dokumentera uppgifter som kan röja den enskildes identitet.⁴
- Äldrenämnden, arbetsmarknadsnämnden och socialnämnden har, inom sina respektive ansvarsområden som anges i sina reglementen, för äldrenämnden KFS 2024:21, i uppdrag att i kommunfullmäktiges ställe besluta om att ge insatser utan behovsprövning. Beslutet gäller till och med 31 december 2028.⁵

Facknämnderna kan inom ramen för uppdraget besluta om insatser som syftar till ett tidigt och förebyggande stöd. Det kan vara insatser som är generellt utformade men också individuellt anpassade. Facknämnderna kan även besluta att en insats inte längre ska ges som en insats utan behovsprövning.

Ärendet

Ramverket för insatser utan behovsprövning

Enligt den nya socialtjänstlagen ska socialtjänsten arbeta förebyggande, vara lätt tillgänglig och kunskapsbaserad. I lagen används insatser som en samlad term för rådgivning, omsorg, vård, stöd och annan hjälp. Socialtjänstens huvudsakliga arbetssätt är att insatser ges efter behovsprövning, men lagen ger även kommunerna möjlighet att erbjuda insatser för personliga behov utan behovsprövning.

Förarbetena till den nya lagen visar att insatser utan behovsprövning kan sänka trösklarna till socialtjänsten. Genom att göra det enklare att få stöd kan socialtjänsten nå personer tidigare – innan problemen hunnit växa sig stora. Det kan också bidra till att nå grupper som annars inte söker hjälp. När en insats ges utan behovsprövning sker ingen myndighetsutövning, den enskilde avgör själv sitt behov av att ta del av en viss insats. Det är upp till varje kommuns

³ KS 2025/318

⁴ KS 2025/318

⁵ KS 2025/1355

socialnämnd att besluta om, och i så fall hur, möjligheten ska tillämpas. En insats utan behovsprövning får inte ges till ett barn utan vårdnadshavares samtycke men om barnet är 15 år eller äldre kan nämnden ändå tillhandahålla insatsen om det är lämpligt.

Bestämmelsen om insatser utan behovsprövning begränsar inte den enskildes rätt att ansöka om behovsprövade insatser. Den enskilde har alltid rätt att få sin ansökan prövad, även om kommunen redan erbjuder motsvarande insats utan behovsprövning.

Insatser utan behovsprövning i Stockholms stad

Arbetet med att tillhandahålla insatser utan behovsprövning har delats in i två faser, detta tjänsteutlåtande omfattar den första fasen.

I den första fasen ingår 20 insatser, varav äldrenämnden är ansvarig nämnd för 6 insatser och socialnämnden för 16 insatser, ansvaret för insatserna stödsamtal för anhöriga och samtalsgrupp för anhöriga delas mellan äldrenämnden och socialnämnden. Äldrenämnden ansvarar för det stöd som ges till anhöriga som vårdar och stödjer en äldre närstående och socialnämnden ansvarar för det anhörigstöd som ges till övriga målgrupper. Äldrenämndens insatser redogörs för i bilagorna 1–6.

Varje bilaga innehåller uppgifter om insatsens innehåll, eventuell omfattning och villkor för att få ta del av insatsen. I bilagorna redogörs även för om insatsen är förenad med krav på, eller är undantagen från kravet på dokumentation. Flera av insatserna har sedan tidigare beslut i kommunfullmäktige⁶ bytt namn och fått en mer utförlig beskrivning av insatsernas innehåll.

Utförande av insatser

Äldreförvaltningen och socialförvaltningen har lett arbetet med att ta fram vilka insatser som ska kunna ges utan behovsprövning i staden. Arbetet har resulterat i ett underlag för varje insats där insatsens innehåll beskrivs samt vilka villkor och vilken dokumentation som ska gälla. Stadsdelsförvaltningarna och avdelningen för socialt stöd på socialförvaltningen har varit involverade i framtagandet av underlagen och getts möjlighet att lämna synpunkter samt att insatserna har hanterats inom styrgrupperna för projektet Framtidens socialtjänst.

Möjlighet att ställa upp villkor

Äldrenämnden och socialnämnden har rätt att fastställa särskilda villkor för att enskilda ska få ta del av en insats utan behovsprövning. Det innebär att insatsen inte behöver vara öppen för alla, utan kan begränsas genom tydligt angivna villkor. Sådana

villkor kan exempelvis vara att insatsen riktas till en viss målgrupp, en specifik livssituation, en viss typ av problematik eller ett avgränsat geografiskt område. Villkoren får dock inte leda till osaklig eller orättvis behandling av kommunens invånare. Skillnader i tillgång till insatser måste alltid grunda sig på objektiva och sakligt motiverade skäl. För att upprätthålla rättssäkerhet ska villkoren vara tydligt formulerade och möjliga att kontrollera och följa upp.

I underlagen per insats finns villkor uppställda i punktform. För att ta del av en insats behöver den enskilde uppfylla villkoren. Ett villkor som återfinns i de flesta insatserna är att den enskilda ska vara bosatt i Stockholms stad för att få ta del av insatsen. Den som har sin bosättning i Stockholms stad ska i första hand vända sig till sin stadsdelsförvaltning för att ta del av en insats men insatsen kan även utföras i samverkan mellan stadsdelsförvaltningar, regionalt eller stadsövergripande.

Andra villkor som finns uppställda är att insatsen vänder sig till en målgrupp i en viss ålder och med viss problematik eller stödbehov. Villkoren beror på vilken insats det gäller och framgår i underlaget för varje insats.

Dokumentation

Bestämmelsen i den tidigare socialtjänstlagen (2001:453) om att handläggning av ärenden som rör enskilda ska dokumenteras har förts över till den nya socialtjänstlagen utan ändring i sak.

Den nya lagen innebär dock att dokumentationsskyldigheten har utvidgats. Den omfattar nu även genomförandet av insatser som ges utan behovsprövning (14 kap. 3 § socialtjänstlagen).

Det finns två undantag från skyldigheten att dokumentera. Det första innebär att uppgifter om enskildas personliga förhållanden inte behöver dokumenteras vid genomförande av rådgivning. Det andra undantaget innebär att socialnämnden kan, när det föreligger särskilda skäl, besluta om att uppgifter som kan röja den enskildes identitet inte ska dokumenteras vid genomförande av insatser som ges utan behovsprövning.

Av de sex insatser som äldregruppen ansvarar för är det tre insatser som föreslås undantas dokumentation av särskilda skäl, till exempel i de fall det inte finns behov att dokumentera kopplat till enskilda individer. I enlighet med förarbetena till socialtjänstlagen har risk- och konsekvensanalys genomförts för dessa insatser och redogörs för i underlagen. En insats, hälsofrämjande samtal, bedöms vara rådgivning. Detta innebär att uppgifter om enskildas personliga

förhållanden inte behöver dokumenteras vid genomförandet av dessa insatser.

I dagsläget finns det begränsad nationell vägledning för hur undantag från dokumentationsskyldigheten ska bedömas. Om det visar sig att kravet på dokumentation leder till att färre personer väljer att ta del av insatserna bör bedömningen omprövas. På samma sätt behöver en omprövning göras om en insats som undantagits från dokumentation senare visar sig kräva dokumentation för att säkerställa rättssäkerhet, kvalitet eller uppföljning.

En enskild som påbörjat en insats före den 1 mars, utan behovsprövning och utan dokumentation på individnivå, ska fortsätta få insatsen på samma sätt tills den avslutas. Det gäller även om insatsen avslutas efter den 1 mars.

Genomförande och innehåll

Socialtjänstens arbete ska vara kunskapsbaserat, vilket innebär att insatser ska erbjudas med utgångspunkt i nationella riktlinjer, forskning och beprövad erfarenhet. Det innebär att metoder och arbetssätt för insatsers utförande kan förändras i takt med att ny forskning och kunskap utvecklas. I underlagen per insats finns i vissa fall exempel på metoder som används för att utföra insatsen. I övriga fall finns beskrivning om att insatsen ska ges utifrån bästa tillgängliga kunskap och följa de eventuella riktlinjer och rekommendationer som finns på området.

De flesta insatser som föreslås utan behovsprövning har en begränsad omfattning, till exempel ett visst antal tillfällen. Om en enskild efterfrågar eller har behov av mer stöd än det som ingår i insatsen utan behovsprövning kan den enskilde alltid ansöka om fortsatt stöd. Då görs en behovsprövning, och om behov finns kan insatsen till exempel beviljas i större omfattning än vad som erbjudits utan behovsprövning.

Insatser som inte längre bedöms vara insatser

I arbetet med att definiera insatser utan behovsprövning har det framkommit att vissa av de insatser som anges i bilagan till kommunfullmäktiges beslut den 16 juni 2025⁷ inte är insatser i egentlig mening, utan har bedömts vara metoder för att genomföra en insats.

I de fall där innehållet i en eller flera insatser överlappar varandra eller utgör en del av en större helhet har bedömningen varit att de

inte ska erbjudas som separata insatser utan istället ingå i en annan insats.

Vissa insatser har också varit så brett formulerade att de varken ger tillräcklig vägledning eller tydliga avgränsningar. Dessa bedöms därför inte längre vara insatser.

Följande insats bedöms inte längre vara egna insatser utan behovsprövning:

- **Enskilda stödsamtal utan särskild manual** – stödet går in under andra insatser som är mer specifika och riktade mot olika målgrupper.

Jämställdhetsanalys

Enligt nya socialtjänstlagen ska socialtjänsten främja jämlika och jämställda levnadsvillkor. Vad gäller insatser utan behovsprövning blir det viktigt att följa vilka som tar del av insatser och säkerställa att socialtjänsten når de individer som är i behov av stöd oavsett kön, ålder eller bakgrund. Socialtjänstens insatser ska vara kunskapsbaserade vilket ställer krav på uppföljning.

Flertalet insatser som erbjuds utan behovsprövning kommer systematiskt att följas upp och samtliga insatser kommer att kunna följas genom en könsuppdelad statistik. En viktig del är att säkerställa att vi når män och kvinnor samt pojkar och flickor i lika hög utsträckning samt följa om det uppstår någon omotiverad skillnad i de insatser som socialtjänsten i Stockholms stad tidigare inte erbjudit utan behovsprövning.

Ur ett jämställdhetsperspektiv är det även av vikt att identifiera behov av att rikta vissa insatser till en viss grupp för att minska riskfaktorer och nå ut med stöd tidigt. Den kan i vissa fall innebära att det finns behov av att särskilt rikta eller utforma en insats till kvinnor eller män respektive pojkar eller flickor.

Barnkonsekvensanalys

Enligt artikel 3.1 i barnkonventionen ska det vid alla åtgärder som rör barn i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Om ett ärende eller beslut bedöms ha betydande inverkan och i hög grad påverka barns rättigheter och levnadsvillkor behöver barnets bästa utredas och beaktas. Äldrenämnden och socialnämnden har genomfört barnkonsekvensanalys för de insatser som omfattas i detta tjänsteutlåtande.⁸

Det är vidare av vikt att följa den nationella kunskapsutvecklingen för att säkerställa att de insatser som omfattas av detta

tjänsteutlåtande är utformade och genomförs i linje med aktuell forskning och beprövad erfarenhet.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts gemensamt inom avdelningen för stadsövergripande äldreomsorgsfrågor på äldreförvaltningen och avdelningen för strategi och utveckling på socialförvaltningen. Stadsledningskontorets juridiska avdelning har deltagit i ärendets beredning. Samverkan med de fackliga organisationerna har skett i förvaltningsgrupp den 11 februari. Kommunstyrelsens pensionärsråd har tagit del av ärendet den 10 februari. Äldrenämndens, socialnämndens och överförmyndarnämndens gemensamma råd för funktionshinderfrågor har tagit del av ärendet den 12 februari.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Att kunna erbjuda insatser utan behovsprövning är en ny möjlighet för kommunerna. Syftet är bland annat att sänka trösklarna till socialtjänsten. Det aktuella förslaget är ett steg mot att ge invånarna ett mer tillgängligt och förebyggande stöd och är samtidigt ett viktigt led i stadens omställning till den nya socialtjänstlagen.

Målet med det arbete som har gjorts under 2025 har varit att tydliggöra insatsernas innehåll, omfattning och villkor samt utreda om insatserna omfattas av krav på dokumentation eller är undantagna från detta.

Kartläggningen och utformningen av insatserna syftar till att skapa ett enhetligt och jämlikt utbud i hela staden som motsvarar invånarnas behov. Förslaget är därmed inte bara en del av omställningen till den nya socialtjänstlagen, utan också en förutsättning för att stadens socialtjänst ska kunna erbjuda insatser utan individuell behovsprövning. Uppföljning och redovisning sker inom ramen för Projekt Framtidens socialtjänst, redovisning till äldrenämnden sker i bilaga till verksamhetsberättelsen.

Förvaltningen föreslår att äldrenämnden beslutar enligt förvaltningens förslag till beslut enligt ovan.

Karin Bülow
Äldredirektör
Äldreförvaltningen

Jonna Hermansson
Avdelningschef
Äldreförvaltningen

Bilagor

1. Hälsofrämjande samtal

2. Stöd vid syn- och/eller hörselnedsättning
3. Samtalsgrupp för anhöriga
4. Stödsamtal för anhöriga
5. Samtalsgrupp med social inriktning för äldre
6. Samtalsgrupp för personer med en demensdiagnos eller
diagnos kognitiv svikt
7. Barnkonsekvensanalys

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Karin Bülow, Förvaltningschef	2026-02-02
Jonna Hermansson, Avdelningschef	2026-02-02